

Віра МЕЛЕШКО,

кандидат педагогічних наук, доцент
завідувач лабораторії сільської школи
Інституту педагогіки НАПН України

Функціонування освітнього округу на засадах інтеграції як умова розвитку освіти в сільській місцевості

Модернізація регіональної системи освіти в сучасних умовах потребує інноваційних підходів до формування ефективних структур, що входять до складу районної мережі закладів загальної середньої освіти. Загальноосвітні навчальні заклади, взаємодіючи з іншими соціальними інституціями, освітніми закладами створюють у цій системі цілісне внутрішнє й зовнішнє соціально-освітнє середовище – освітній округ, що розвивається на основі принципів інтеграції, взаємодії, кооперації та соціального партнерства.

Освітній округ як цілісна педагогічна система у мережі закладів загальної середньої освіти функціонує на засадах взаємодії, посилюючи зв'язки між школами різних типів, в тому числі й закладами соціально-культурного призначення з метою всебічного задоволення освітніх потреб місцевого населення як споживачів освіти.

Ці та інші проблеми порушувалися на Всеукраїнській науково-практичній конференції на тему "Організаційно-педагогічні умови функціонування освітнього округу у сільській місцевості", що відбулася 13–14 листопада 2014 року у м. Івано-Франківську.

Організатори конференції – Інститут педагогіки Національної академії педагогічних наук України (лабораторія сільської школи); департамент освіти і науки Івано-Франківської обласної державної адміністрації, Івано-Франківський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти.

Учасники пленарного засідання конференції

У роботі конференції брали участь науковці, працівники обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти, органів управління освітою, методичних служб, директори загальноосвітніх шкіл, які брали участь в експериментальній роботі, що здійснювалася у контексті зазначеної теми (науковий керівник – Віра Мелешко, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач лабораторії сільської школи Інституту педагогіки НАПН України).

Учасниками конференції були представники різних регіонів України, зокрема окрім Івано-Франківської, делегації із Запорізької, Київської, Сумської, Черкаської областей.

Пленарне засідання, що відбулося 13 листопада ц. р. в актовій залі, відкрив та звернувся з привітанням до присутніх Роман Зуб'як, кандидат педагогічних наук, доцент, ректор Івано-Франківського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти. Учасники конференції заслухали виступи Марії Мрічко, начальника відділу дошкільної та загальної середньої освіти управління освіти і науки департаменту освіти і науки Івано-Франківської обласної державної адміністрації та Віри Мелешко, кандидата педагогічних наук, доцента, завідувача лабораторії сільської школи Інституту педагогіки НАПН України.

У ході пленарного засідання та "круглого столу" обговорено актуальні проблеми функціонування освітніх округів у сільській місцевості різних регіонів України, зокрема, теоретико-методичні засади функціонування освітніх округів у сільській місцевості, результати дослідження зазначеної проблеми, науково-методичний супровід інноваційної діяльності. Йшлося також про практику створення і функціонування освітніх округів на основі принципу інтеграції закладів та установ з урахуванням особливостей конкретного регіону, моніторинг змін, що відбулися в ході апробації та впровадження моделей освітніх округів тощо.

Присутні заслухали доповіді науковців, зокрема: Віри Мелешко, кандидата педагогічних наук, доцента, завідувача лабораторії сільської школи ІП НАПН України – "Інтеграційні процеси в функціонуванні освітнього округу"; Оксани Мариновської, доктора педагогічних наук, професора, завідувача кафедри менеджменту та освітніх інновацій Івано-Франківського ОІППО – "Організаційно-педагогічні умови впровадження інновацій в умовах освітнього округу"; Ірини Лапшиної, кандидата педагогічних наук, доцента кафедри менеджменту освіти та психології КЗ "Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти" ЗОР – "Моніторинг якості освіти в умовах освітнього округу"; Валентини Ястребової, кандидата педагогічних наук, доцента, першого проректора КЗ "Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти" ЗОР – "Взаємодія навчального закладу з навколишнім середовищем як одна з форм забезпечення його конкурентоспроможності".

Цікаво й змістовно виступили Оксана Сахно, завідувач районного методичного кабінету відділу освіти, молоді та спорту Путивльської районної державної адміністрації Сумської області – "Реалізація змістового компонента освітнього округу: регіональний аспект"; Ганна Миронюк, директор Стеблівської загальноосвітньої школи I–III ступенів Корсунь-Шевченківської районної ради Черкаської області – "Здоров'язбережувальний аспект педагогічної діяльності сільського освітнього округу"; Василь Білусяка, директор Манявського навчально-виховного комплексу Богородчанської районної ради Івано-Франківської області, заслужений працівник освіти України – "Модель навчально-виховного об'єднання Манявський освітній округ: досвід запровадження"; Богдан Місевич, директор Семенівської загальноосвітньої школи I–III ступенів Обухівської районної ради Київської області – "Методична робота з учителями в умовах освітнього округу".

У роботі пленарного засідання взяла участь і виступила Алла Лук'янець, кандидат педагогічних наук, заслужений працівник народної освіти України, головний редактор журналу "Початкова школа" – "Журнал "Початкова школа" як засіб інформаційно-методичного забезпечення освітнього округу в сільській місцевості".

Присутні продовжили обговорення проблеми на засіданні "круглого столу" (тема: "Освітній округ у сільській місцевості: умови функціонування, досвід, результати").

Наступного дня учасники конференції відвідали Підмихайлівську загальноосвітню школу I–III ступенів Калуської районної ради (директор – Ганна Прокопів), де ознайомилися з досвідом функціонування навчально-виховного об'єднання "Підмихайлівський освітній округ", навчально-матеріальною базою опорного закладу, матеріалами виставки дитячої творчості закладів – суб'єктів освітнього округу, відвідали шкільний музей історії села Підмихайля, виховний захід, обмінялися досвідом роботи.

Начальник відділу освіти Калуської районної державної адміністрації Любов Зіник інформувала присутніх про стан та перспективи розвитку системи освіти району. Завідувач Калуського районного методичного кабінету Галина Фрик виступила з повідомленням про здійснення науково-методичного супроводу функціонування освітнього округу у сільській місцевості.

У ході конференції відбулася виставка-презентація матеріалів освітніх округів, напрацьованих керівниками експериментальних опорних навчальних закладів Івано-Франківської області, що представлені в папках, науковому виданні "Сільська школа: реалії та перспективи", № 8, 9 та ін.

За результатами конференції схвалено розроблені рекомендації щодо поліпшення діяльності освітніх округів у сільській місцевості.

Проблеми функціонування освітніх округів у сільській місцевості цікавлять як науковців, так і практиків. Завдання освітнього округу – розширення освітнього простору; оптимальне використання творчого потенціалу педагогічних працівників; створення належних умов для навчання дітей різних типів шкіл, в тому числі малочисельних; координація навчально-виховного процесу суб'єктів округу; раціональне використання навчально-методичного, матеріально-технічного забезпечення; впровадження сучасних освітніх технологій.

Виконати зазначені завдання в умовах сільської місцевості неможливо без усвідомлення значущості процесу взаємодії та інтеграції всіма учасниками та суб'єктами цього утворення.

А це означає, що інтеграційні процеси в освітньому окрузі стають провідними, проте вони не можуть забезпечувати позитивні зміни без систематизації спільних дій, їх узгодженості між суб'єктами цього утворення.

Інтеграція закладів в освітньому окрузі розглядаємо як накопичення (акумуляцію) ідей, цілей, теорій, які сприймаються всіма суб'єктами, що усвідомлено прагнуть до їх реалізації, створюючи цілісну педагогічну систему.

Інтеграція буде успішною за умови дотримання одного із основних законів філософії – переходу кількості в якість. Іншими словами – функціонування автономно розрізнених одиниць (закладів), в єдності (в освітньому окрузі) ґрунтуючись на інтегративних принципах, стають успішними лише тоді, коли вони працюють в системі, яка набуває нової якості внаслідок поглиблення та розвитку внутрішніх і зовнішніх зв'язків.

На цій основі нами здійснено теоретичне обґрунтування прогностичної моделі освітнього округу, що проходили апробацію в різних областях України, в тому числі і сільських школах Івано-Франківської області. Адаптація розробленої моделі базувалася на досвіді взаємодії закладів освіти та іншого підпорядкування, що надавало їй регіональних ознак та варіативності. При цьому інтеграційні процеси в освітньому окрузі проявлялися в різних формах і наповнювалися різним змістом взаємодії.

Наші дослідження доводять, що інтеграція в освітньому окрузі несе в собі дві найважливіші переваги: перша – здатність посилювати співпрацю суб'єктів нового утворення (освітнього округу), одночасно, забезпечувати їх підтримку та важливі функції, за рахунок чого підвищується життєздатність педагогічної системи в цілому. Друга перевага – можливість забезпечувати компенсацію ресурсних

дефіцитів шляхом їх акумуляції та раціонального використання, створюючи систему обміну.

Потреба у взаємодії, об'єднанні ресурсів автономних навчальних закладів стає сьогодні життєво необхідною не лише для розвитку нових структур, а й як засіб виживання малочисельних шкіл, які ще не входять до складу освітнього округу, що функціонує як цілісна педагогічна система. Інтенсивність цього процесу визначається ступенем інтеграції, що відбувається на різних рівнях взаємодії.

Експериментальна робота показала, що в рамках модельного представлення функціональної взаємодії суб'єктів освітнього округу у сільській місцевості визначається інтенсивністю, щільністю зв'язків, що для зручності позначали бальною системою, а їхній рівень визначався на основі сумарного показника.

I рівень – "взаємодія-сприяння", що характеризується відсутністю будь-яких спеціальних зусиль, спрямованих на реалізацію певної (непередбачуваної) проблеми, що зумовлюється однією проблемою і не потребує значних зусиль для організації спільної діяльності закладів, при цьому використовуються, як правило, матеріально-технічні або кадрові ресурси цих закладів, тобто реалізуються заходи ситуативного характеру, що спрямовані на підтримку автономного (сусіднього) загальноосвітнього навчального закладу;

II рівень – "взаємодія-координація" – характеризується попереднім обговоренням проблем (-ми), змісту спільної діяльності у формі домовленостей (угод) між адміністраціями закладів щодо підготовки й проведення традиційних заходів, наприклад освітньо-культурного змісту чи реалізації певного короткотермінового проекту, виконання інших завдань;

III рівень "взаємодія-кооперація" – базується на договірних стосунках, що передбачають попередню підготовку та узгодження спільних дій на основі затверджених документів нормативного характеру (на рівні адміністрацій закладів), передбачають зміст домовленостей, що виконуються різними сторонами (перелік заходів, завдань, обов'язків, відповідальності, що закріплюється за організаторами та виконавцями;

IV рівень – "взаємодія-комплементация" – характеризується органічним поєднанням зусиль педагогічних колективів – суб'єктів взаємодії в рамках єдиного комплексу, з оформленням пакету документів на рівні органів місцевого самоврядування. Цей рівень вважається найвищим у взаємозв'язках між суб'єктами освітнього округу.

Для ґрунтовнішої деталізації показників та оцінки взаємодії суб'єктів освітнього округу нами використано шість номінацій: матеріально-технічна

та нормативно-правова бази, змістова складова спільної діяльності, використання кадрового потенціалу, управлінська (спільна) діяльність, методична робота.

На основі теоретичних напрацювань та виявлення рівнів взаємодії суб'єктів освітнього округу розроблено їх типологію, що представлено п'ятьма моделями.

Поряд із варіативним функціонування освітніх округів в сільській місцевості, що різняться за структурними, змістовними, типологічними, рівневими характеристиками, їх варіативність проявляється в особливих інтегративних якостях, які забезпечують цілісність і соціокультурну різнобарвність. Оскільки соціальні характеристики освітнього округу (місце розташування – сільська місцевість) неодмінно позначаються на освітньому процесі; учні, вчителі й батьки перебувають у сільському соціумі; види господарювання в сільській місцевості, місце праці батьків; відповідність типу культури й звичаїв, традицій життя селян, батьків. Все це впливає на характеристики освітнього процесу в сільській школі як і професійно-трудова орієнтири, краєзнавчий та етнографічні впливи, які формують особливість освітнього округу сільської місцевості, впливає на зміст та способи взаємодії його суб'єктів, на якість освітнього простору, що позначається на результатах діяльності кожної окремої сільської школи.

В освітньому окрузі малочисельні початкові школи (ЗНЗ I ст., I–II ст.), співпрацюючи з опорними школами, залучаються до розроблення та реалізації спільних проектів, беруть участь в благодійних акціях, проводять спільні конкурси, олімпіади, змагання, збагачуючи соціальний досвід, розвиваючи інтелектуальні, творчі якості, удосконалюють навчальні, предметні ключові компетенції, підвищують рівень навчальних досягнень.

Презентація проекту за участю учнів початкових класів Бережницької школи I–II ст. як суб'єкта Підмихайлівського освітнього округу (Калуський район Івано-Франківської області).

Широке використання в сільській місцевості можливостей інфраструктури закладів та установ різного підпорядкування, посилює відповідальність органів місцевого самоврядування, педагогічних колективів, місцеве співтовариство за результати співпраці, за мобілізацію спільних зусиль спрямованих на ефективне використання матеріальних, інтелектуальних, фінансових ресурсів для розвитку освіти у сільських регіонах, формуючи педагогічно доцільну освітню систему, в якій важливе місце належить початковій школі.